

Erkki Koskenniemi
TT, dosentti
Koskenniemi.fi/EK
27.1.2018

Korintin messu – mitä tiedämme varhaisimmasta jumalanpalveluksesta?

Korinttilaiskirjeet ovat käytännöllisinä kirjeinä aarrearkku, jota kannattaa penkoa ajan kanssa. Yksi mielenkiintoisista aiheista on Korintin nuoren seurakunnan jumalanpalvelus. Kirjeen luvut 11-14 ovat ainutlaatuinen ikkuna koko varhaisen kirkon jumalanpalvelukseen. Meille on harvinaista herkkua, että pääsemme tutkimaan vain muutama vuosi aiemmin perustetun seurakunnan elämää yleensä ja siinä yhteydessä myös jumalanpalvelusta. Valitettavasti tiedot ovat monesta syystä aukollisia. Silti jokainen murunen on tärkeä ja mielenkiintoinen.

Vain vähän tiedämme ...

Paavali ei anna kirjeessään kuvausta Korintin jumalanpalveluksesta, jonka kirjeen vastaanottajat tunsivat ainakin yhtä hyvin kuin kirjoittaja. Hän puuttuu epäkohtiin ja pyrkii ohjaamaan oikeaan. Meidän osaksemme jää olla se osapuoli, joka tietää kaikkein vähiten, paljon vähemmän kuin kirjoittaja ja vastaanottajat, ja joutuu tyytymään monessa kohdin oletuksiin ja täydentämään tietojaan muualta Uudesta testamentista ja sittenkin harmittelemaan omien tietojensa niukkuutta.

Juuri tietojen niukkuuden vuoksi on jopa huvittavaa nähdä, millä tavalla eri kristityt lukevat Ensimmäistä korinttilaiskirjettä ja millaiseksi he olettavat sen jumalanpalveluksen. Ehkä huomaamatta jokainen tulee täydentäneeksi kaiken lukemallaan sillä, minkä on itse nähnyt omassa elämässään ja jumalanpalveluksessaan. Perinteistä liturgista kristillisyyttä arvostava näkee silloin kaikessa oman perintönsä. Kriittisen tutkijan mukaan kaikki alkoi Korintissa kutakuinkin tyhjästä ja imaisi sisälleen paljon pakanallisia vaikutteita. Helluntaihenkisen mielestä kaikki alkoi

kuten heillä, eli ei ollut erikseen viranhaltijoita eikä tiukkaa järjestystä, vaan kaikessa vallitsi ”karismaattinen” vapaus. Mutta mitä voimme päätellä ja millä perusteilla?

Millainen seurakunta oli?

Paavali korinttilaisia ohjatessaan maininneeksi yhtä ja toista Korintin jumalanpalveluksesta. Tämän lisäksi meillä on muutamia arvokkaita tiedonmurusia hänen kirjeissään sekä toki muualla Uudessa testamentissa. Jos voimme olettaa jumalanpalveluksen olleen melko lailla samanlainen eri puolilla varhaista Kirkkoa, saamme kokoon yhtä ja toista. Ainakin tällä kertaa aloitamme Korintista!

Jo Korintin seurakunnan koon arvioiminen on melko lailla haasteellinen tehtävä. Helpompi on hahmottaa sen luonnetta ja saada samalla käsitys myös jumalanpalveluselämästä. Kaikki alkoi synagogasta, josta ulosheitetty Paavali siirtyi jatkamaan saarnaamistaan ”jumalaapelkääväisen” Titius Justuksen kotiin. Nämä ”jumalaapelkääväiset” olivat pakanoita, jotka kunnioittivat Israelin Jumalaa, mutta eivät olleet ainakaan vielä kääntyneet juutalaisiksi. Näitä ihmisiä oli synagogissa ja niiden liepeillä paljon, ja juuri heidän parissaan Paavalin julistama evankeliumi menestyi voimakkaasti. Titius Justuksen nimi paljastaa hänet roomalaiseksi, jolla oli kolme nimeä, mutta Luukkaan välittämästä nimestä puuttuu sen ensimmäinen osa. On arvattavissa, että se on Gaius, jonka Paavali mainitsee Room. 16:23 (”Teille lähettää terveisiä Gaius, joka on avannut kotinsa minulle ja koko seurakunnalle”). Varhaiset seurakunnat kokoontuivatkin yleensäkin yksityiskodeissa. Silloin samaan aikaan paikalla ollut väkimäärä on tuskin voinut olla useita satoja. Koska seurakunta vaikuttaa hyvin vahvalta, arvaukset voisivat liikkua useista kymmenistä muutamiin satoihin. Vaikka Korintin seurakunnassa ei ollut paljon rikkaita ja jalosukuisia (1. Kor. 1), heitäkin näyttää olleen paikalla kuten myös pitkää työpäivää tekeviä varattomia ihmisiä. Tämä erilaisuus aiheutti myös vaikeuksia (1. Kor. 11).

Vahvat juutalaiset juuret

Kulkiessaan ympäri Välimeren maailmaa Paavali julisti evankeliumia ensin juutalaisille. Todennäköisesti evankeliumia seuranneiden juutalaisten mukana nuoriin kristillisiin seurakuntiin tuli juutalaisen synagogajumalanpalveluksen runko: Luettiin Vanhaa testamenttia ja selitettiin sitä, nyt Kristuksesta käsin. Tämän rungon näemme Jeesuksen käydessä Nasaretin synagogassa: Kuten ilmeisesti jokaiselle juutalaiselle miehelle oli mahdollista, hän luki pyhän tekstin ja selitti sitä (Luuk. 4:16-20). Aivan vastaavaa toimintaa odotettiin Paavalilta ja Barnabaalta heidän vieraillessaan synagogassa (Ap.t. 13:13-48). Korintissa Paavalin synagogassa pitämät saarnat saivat mukaansa myös synagogan esimiehen Crispuksen (Ap.t. 18:8), mikä varmaan merkitsi että synagogan tavat yleensäkin ja tekstien luku erityisesti olivat läsnä Korintin messussa alusta lähtien (ilmeisesti seuraavakin synagogan esimies, Sostenes, tunsii sympatiaa Paavalia kohtaan, koska juutalaiset

pahoinpitelivät hänet tuomarin silmien alla, Ap.t. 18:17). Aikanaan Vanhan liiton pyhien tekstien rinnalle astuivat varhaisessa kirkossa evankeliumit ja apostolien kirjeet. – Nehemian kirjan kuvaus siitä, miten Esra luki pyhää kirjaa Juudan asukkaille, heijastelee varmaan tapaa, jota seurasivat ensin juutalaiset ja sitten kristityt:

”5 Esra, joka oli väkijoukkoa korkeammalla, avasi kirjan kaikkien nähden, ja silloin kansa nousi seisomaan. 6 Esra ylisti Herraa, suurta Jumalaa, ja kaikki kohottivat kätensä ja vastasivat: ”Aamen, aamen!” (Esra 8:5-6)

Tekstien lukuun liittyi siis selitys, josta kasvoi varhaiskristillinen saarna. Meille on säilynyt muutama Jeesuksen ajan juutalaisten synagogasaarna, esimerkiksi eräs Simsonia käsittelevä. Mielenkiintoinen opetus pysyttelee varsin lähellä tekstiä, mutta ei missään tapauksessa etene jae jakeelta, vaan kertoo tekstin uudelleen ja soveltaa sitä. Myös varhaisessa kirkossa saarnattiin, ja Paavalin saarna saattoi kestää pitkäänkin (Ap.t. 19). Ilmeisesti saarna oli ainakin usein muodoltaan keskustelua tai ainakin sisälsi näitä osia. Siitä käytetty verbi elää meillä sanassa ”dialogi”, ja saarnaa tarkoittavan kreikan sanan *homilia* takana on seurustelemista tarkoittava verbi. Myös 1. Kor. 14:35 mainitut kysymykset liittyvät ilmeisesti juuri tähän yhteyteen – nykyäänkin keskustelutilaisuuksissa ahkera kyselijä ottaa helposti ja toisinaan tarkoituksellisesti saarnaajan ja opettajan aseman.

Uutena elementtinä jumalanpalveluksessa oli sen keskus, Herran ateria. Tähän on palattava toisessa yhteydessä. Muita keskeisiä aineksia olivat rukous sekä laulu, erityisesti psalmien laulaminen. Varhaiskirkon laulun ja musiikin aarteista antaa ehkä parhaan kuvan Ilmestyskirja, joka on tallentanut myös murusia vanhan kirkon jumalanpalvelusliturgiasta. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että Ruutin kirjankin käyttämä heprealainen tervehdys elää kaikkien vanhojen kirkkojen liturgiassa:

Myös Boas saapui Betlehemistä ja sanoi viljankorjaajille: ”Herra kanssanne!”, ja he vastasivat: ”Herra sinua siunatkoon!” (Ruut 2:4)

Tämän ja monen muun tavan juuret ovat kaikkein vanhimmassa juutalaiskristillisessä jumalanpalveluksessa. Sieltä ovat peräisin myös tutut heprean sanat, kuten *hoosianna* ja *halleluja*, myös *maranata*. Ne olivat liian pyhiä ja rakkaita sanoja käännettäviksi, ja niin ne ovat myös meidän huulillamme. Näin messu tallentaa jatkumon Jeesuksen ensimmäisten opetuslasten joukkoon ja kauemminkin. Samalla se on hyvin syvässä mielessä ekumeeninen: Tällä tavalla vanha kirkko palveli Herraamme ja monet tavat yhdistävät meidät vanhoihin kirkkokuntiin. Näitä siteitä ei pidä lähteä kevytmielisesti katkomaan.

Ainakin Korintissa olivat ahkerassa käytössä myös kielilläpuhuminen ja sen selittäminen sekä profetoiminen – ne kuuluivat nimenomaan jumalanpalvelukseen ja niistä Paavali antaa selkeitä ohjeita 14. luvussa ja vaatii niitä noudatettaviksi. Myös tähän aiheeseen on syytä palata toisaalla.

Kärpäsenä katossa

Millaisen vaikutelman olisimme saaneet Korintin seurakunnan messusta, jos olisimme saaneet katsella sitä sivusta? Epäilemättä olisimme kohdanneet paljon uutta ja meille outoakin. Muutamat lahjat olivat varmaan monia yllättävässä käytössä ja jumalanpalveluksen rakenne saattoi olla hyvin erilainen kuin meillä. Samalla meille olisi varmasti tulvahtanut myös tuttuuden tunne: Täälläkin luettiin Kirjoituksia ja niitä selitettiin, ja täälläkin käytiin Herran ehtoolliselle! Ehkä samaa tuttuuden tunnetta olisi tuonut myös ääneen laulettu meillekin tuttu psalmi ja kaikki ajan rajat ylittävä rukous. Aivan varmasti olisimme tunnistaneet apostolisen Kirkon. Olihan Korintin paimenilla saarnattavanaan sama apostolinen, iankaikkinen evankeliumi Jeesuksesta Kristuksesta, joka vie myös meidät kerran taivaalliseen jumalanpalvelukseen